

תלאכים בשמי שנתשן

שדים רודפי כבוד, נער
שגדל בקן של ציפור ומלך
כבול בתוך הר געש הם רק
כמה מהדמויות הצבעוניות
שממלאות את המיתולוגיה
הפרסית הסבוכה. החוקרת
תמר עילם-גינדין קראה את
כל הסיפורים בשפת המקור
ואיגדה אותם לספר אגדות
מרתק בעברית, לצד איוריה
של בתה בת ה-15. המטרה
העיקרית של השתיים היא
שבפעם הבאה שתפגשו
איראני יהיו לכם נושאי
שיחה משותפים מעבר
להמזן, גרעין ואחמדינג'אד
ישי פלג

از آتش گذشته سیاوش

< "את הייתה הרת של רוב המלכים האחימנים. גם דריווש וגם אחשוורוש מודים לאהוריה מודא, ואומרים 'הוא רצה שאהיה מלך, הוא עזר לי להיות מלך'. כורש מודה למרדוך הבבלי, ואנחנו לא יודעים אם זה כי הוא באמת האמין בו או מסיבות פוליטיות – הוא הרי החזיר לכל האלים את המקדשים שלהם, וביקש מכל האלים להיות מליצי יושר שלו בפני מרדוך. "אחר כך הייתה עוד רת, הרת המניכאית, שפרחה במאה השלישית לפסגיה, והתחרתה אפילו בצנורות אבל הפסידה. היא הייתה רומה קצת לנצרות: האנשים הכי בכירים בה לא הרבו. היא דגלה בזה שהעולם צריך להסתיים, בגדול. יש המון דברים מושתפים בינה ובין כת מרבר יהודה – שתיהן גנוסטיות. ואז, במאה השביעית, הגיע הכיבוש האסלאמי הכואב מאוד". ומהו היא עשתה לרת האיראנית?

"הרבה יותר קל להתאסלם מאשר להודרדס", עילם־גינרין ממציאה ארוחק פועל עברי ל"גיר" לרת הוורואסטית. "אם היו נישואים של איראנית ומוסלמי או להפך, הם נהיו מוסלמים: הרת הוורואסטית נירתה אותם, והרת המוסלמית קיבלה אותם. כדי להתאסלם צריך לומר את ההאדה חמש פעמים, אבל כדי להפוך לזורואסטרי צריך להיטהר הרבה, ולהתרחץ בשתן פרים, וכל מיני דברים כאלה. זה לא שווה את זה. החוקים הרבה יותר קשים".

"איראן בתחלה הייתה מוסלמית סונית. רק במאה ה־16, בגלל ילד בן 14 שבמקרה היה מלך, היא הפכה לשיעית. כמו שהרת הוורואסטית הפכה לרת הממלכה בגלל מלך אחד, כמו שהנצרות הפכה לרת העולמית בגלל הקיסר קונסטנטין, גם השיעה הפכה לרת של איראן בגלל מלך יחיד".
"איראן לעם האיראני כשהוא מחליף רת, והסיפורים הזורואסטריים עדיין מתגלגלים אצלו? "הסמל הזה שאני עוודת הוא זורואסטרי", עילם־גינרין מראה לי את התליון שבקצה השרשרת

תלאכים בשמי שושן

ש לצווארה. "הרבה איראנים לאומנים עונדים אותו. יש גם הרבה שאומרים שהם זורואסטרים למרות שהם לא. ושמעתי גם לאחרונה – לא ברקתי את זה – שיש כהני רת זורואסטרים שמקבלים איראנים גם בלי כל הטקסים הקשים, בגלל משהו כמו חוק השבת. רוב האיראנים מוסלמים, אבל הרבה מהם – למרות שהוורים שלהם מוסלמים – אומרים 'אני לא מוסלמי, אלא חסר דת', בגלל הכפייה הדתית. מאז המהפכה האסלאמית הרבה איראנים שונאים את דת האסלאם".

אבל איראני מוסלמי, שיעי – הסיפורים האלה עושים לו משהו?

"בחדתי סיפורים שאיראנים מכירים, אבל גם כאלה שלא. מיתוס הבריאה הוא זורואסטרי לגמרי, ורוב האיראנים לא מכירים אותו. חלק מהסיפורים שהשארתי הוא על רוסתם וסודראב, ואתה יכול היום לקנות לילדים כובות של רוסתם וסודראב, ויש קומיקס של רוסתם וסודראב. חלק מהסיפורים עוברים מדור לדור וכולם יודעים ומכירים אותם. זהאכ – כולם יודעים מי זה".

פרק רביעי:

בין צבע לבן

"כשלאבא, הניבור המהולל / נולד בן ללא צבע בכלל - / בן לבן? נתיב? נמשחו מיר, / וציפור נשאתהו אל עלי"

(מתוך "זאל בקן הסימורג")

האיראנים, אומרת עילם־גינרין, לומרים את השאה נאמה בבית הספר, למרות שפתו הקשה להבנה בשביל דוברי פרסית מודרנית. היא מושווה את האמאן ואת פערי העבנה לקשיים שלנו בקריאת שירת ימי הביניים מספרד המוסלמית. בין האפשרויות שהציגו לה המקורות

"רוב האיראנים מוסלמים. אבל הרבה מהם - למרות שההורים שלהם מוסלמים - אומרים 'אני חסר דת', בגלל הכפייה הדתית. מאז המהפכה האסלאמית הרבה איראנים שונאים את דת האסלאם"

הניבורים הם לא האלים, אלא בני האדם. קברות המלכים האחימנים

השונים לשמות גיבורי העלילה בחרה עילם־גינרין דווקא בצורות הפרסיות העכשוויות, "כדי שישראלים שפוגש איראני יוכל לדבר איתו על המיתולוגיה הזאת. זה גשר. זה חלק מהגשר".

בצד השני יש מישהו שעושה דברים דומים? שמותרגם מעברית לפרסית?

"עמוס עוז תורגם לפרסית. גם אתגר קרת".
והתרגומים האלה נמכרים באיראן או ברחבי העולם? גם וגם. את הספר של עמוס עוז חברה קנתה לי

בטורן: קוראים לו 'פתאום בלב היער', אני חושבת. נאגהאן דר דל 'גנגל', היא חוזרת על שמו של הספר בפרסית. במקור זהו 'פתאום בעומק היער', שתרגם שאהרוז ראשיד דווקא מהגרמנית, ויצא לאור ב־2011 בטורן.

האיור שעל כריכת "גיבורים, מלכים ודרקונים" מציג את זאל – הנער הלבן – וישב בקנה של הציפור האגרית סימורג. הוא הראשון שציידה ענת בשביל הספר. "יש הרבה ציורים של הסימורג שצוירו בעבר, אבל לא רצייתי שהאיור יהיה מנוסס על ציורים קיימים", היא מספרת.

"רוב הציורים מושפעים מהתקופה שלהם, והם לא יהיו נכונים לציפור עצמה. באנציקלופריה איראניקה הסימורג תוארה כעוף דורס, או חיפתי תמונות של עיט וציירתי לפיהן, בשביל אחד האוורים הסתכלתי על ציורים עתיקים כדי לדעת איך כתר צריך להיראות. בשביל נגרים הסתכלתי בעיקר על חייטות באבן, ועל דוגמאות עתיקות".

מלבד איור הכריכה, האיורים בספר הם

פאום בלב טורן. עמוס עוז

צילום: שאטרטוק

המלך המרושע זחאכ נכבל בלבו של הר הגעש. פסגת המאוונד המתנשא מעל טורן

צילום: שאטרטוק

הכי מפורסם והכי טרני. עמוד מעלילות רוסתם וסוהראב

והאכ היה בערב, או בבבל, וגם בירושלים. סיטאן הוא המחוז של סאם וואל. סימנתי את שלוש האשים שהרליק ג'משיד. והכפר ראג – זה המקום שורתושטרה נולד בו. 'דאג' הפך ל'דיי', שזה שמה של שכונה בצפון טהרן. ודוטטרה היה בחור טהני".

היא מספרת את אות האגדות על ודותשטרה, שלא מופיעה בספר הנכוח. "כשהיה בן עשרים הוא הלך לבחן דת ושאל אותו: מה אני צריך לעשות כדי להציל את נשמתך? כהן הדת ענה: אתה צריך לתת אוכל לעניים מספוא לבהמות, עצים לאש, נסך למים, ולסגוד לאלים רבים ככל האפשר באמצעות הריבור, שהוא המילה. הוא עשה את כל הדברים האלה, אבל בשום אופן לא סגר לאלים ההינדים". הסיפור הזה, וסיפורים רבים אחרים, ימתינו לספר המיתולוגיה הבא שלה. ■

לתגובות: dyokan@makorrishon.co.il

כתובת אבן ארכיאולוגית וכתבי הרודוטוס מספרים את הסיפור. דריווש על כס המלוכה בסדרה המצוירת "היה היה"

"הרבה יותר קל להתאסלם מאשר להזדרדס. אם היו נישואים של איראנית ומוסלמי או להפך, הם נהיו מוסלמים: הדת הזורואסטדית נידתה אותם, והדת המוסלמית קיבלה אותם. כדי להתאסלם צריך לומר את ההאדה חמש פעמים, אבל כדי להפוך לזורואסטרי צריך להיטהר הרבה, ולהתרחץ בשתן פרים, וכל מיני דברים כאלה. זה לא שווה את זה"

זאל הנער הלבן בקו הסימורג האגדי. כריכת הספר

בקווים שחורים על רקע לבן, ומפתה מאוד לתת לילדים לצבוע אותם. ההודמנות אכן נוצלה. כדי לתמוך בהוצאת הספר גייסה עילם־גינרין כ־37 אלף שקלים בקמפיין מימון המונים בהדסטארט (והו לא קמפיין הגיוס הראשון שלה: גם לספריה הקודם היא הוציאה חוברת דקה ובה הסיפור על זאל בקן הסימורג. הסיפור נכתב כולו בכתי שיר מחודרים, בסגנון החמישיים הכפולים שבפתח כל פרק בספר המלא, וליד כל עמוד שיר – איור לבן לצביעה, פרי מכתולה של ענת.

כמו החוברת, גם הסיפורים עובדו מתוך מחשבה רבה על הילדים שיקראו אותם. "יש הרבה אמירות מוסריות באמצע הסיפורים", אומרת עילם־גינרין. "פתאום במהלך העלילה אומרים 'מוסר השכל, צריך ללמוד ש...' או 'הלקח הוא כך וכך'. התלבטנו המון, אני ויובל קפלן שותפי, אם להשאיר את זה או לא. התייעצנו עם מומחים לספרות ילדים והם אמרו להוריד את המשפטים האלו. אבל, למשל, כשהאכ הורג את אבא שלו כן השארנו את האמירה שאף אחד לא הורג את אבא שלו. כסאסם נוטש את זאל השארנו את החכמים שלו, שאומרים לו 'מי עושה דבר כזה, לא נוטשים ילד'.